

СНАЈПЕРИСТИ КРОЗ ИСТОРИЈУ

СЛОВЕНСКА ЛУКАВОСТ

Сваки снајпериста је добар или одличан стрелац, али сваки одличан стрелац не мора бити и добар снајпериста. Онај прави мора бити изузетно вешт у камуфлажи, стапању са природом, прикрадању и осматрању... да остане невидљив, а све види и уништи.

И зраз снајпер, у буквалном преводу, значи шљукар, односно "ловац на шљуке". Шљука (енглески snipe) је врста мале птице познате по брзом и кривудавом лету, што захтева посебну вештину ловца који жели да је погоди. Поменута кованица настала је половином 18. века, а касније је постала синоним за натпросечно квалитетног стрелца.

Снајпериста, међутим, са војног аспекта, мора да има и друге квалитете. Сваки снајпериста је добар или одличан стрелац, али сваки одличан стрелац не мора бити и добар снајпериста. Разлога је више, и не односе се сви на способност снајперисте да кроз оптички нишан види човека кога ће убити и касније због тога (не)осећати грижу савести или кајање. Прави снајпериста мора бити изузетно вешт у камуфлажи, стапању са природом, прикрадању и осматрању, односно у ономе што су припадници немачког Вермахта звали словенска лукавост, очајни због сталних губитака које су им наносили совјетски снајперисти. То је демонстрирано и септембра 1941. када је 465. пешадијски пук Вермахта, током одмора у густој шуми, за само неколико сати претрпео губитке од 75 мртвих и 25 несталих војника. Нанео их је непријатељ који је нестајао у дубини шуме. Словенска лукавост је, заправо, само била квалитетно изведена камуфлажа и прикрадање, у складу са мотом совјетских снајпериста: *Ја остајем невидљив... али видим све, и уништавам.*

■ ВЕШТИНА КРОЗ БЕКОВЕ

Одувек је први задатак снајперисте био елиминисање противничких официра по принципу што виши чин, утолико боље. Први забележени податак у том смислу сусреће се у средњовековном Јапану.

Великом битком код Нагашина 1575. године, Ода Нобунага је потпуно поразио војску свог противника Такеде Шингена и тиме створио простор да Токугава шогунат влада дуже од четврт века. Тај успех је остварен мудрим коришћењем пушака са фитиљем које су у Јапан први донели португалски трговци 1543. године. Тадашње пушке су се споро пуниле, биле непрецизне на већим растојањима, гломазне и тешке, а изнад свега је њихова примена зависила од временских услова – суво време је било императив. Међутим, вискрени Нобунага је изабрао идеално место за битку, поље Шитарабара ограничено реком са три стране. Наредио је копање ровова са пушкарницама и изградњу фортификација од бамбуса. Проблем брзине пуњења пушака решио је тако што је 3.000 стрелаца распоредио

Пушка витворт изузетно прецизна и врло скупа

Ода Нобунага

у четири врсте – док је прва гађала остале три су пуниле пушке, припремале фитиљ и дотурале оружје првој врсти. До поднева је Такеда Шинген изгубио велики број војника у узалудним нападима, а и сам је погинуо од пушчаног зрна. *Срећа прати храбре*, каже изрека, па се мора напоменути да је дан битке, 21. мај, био усред кишне сезоне, али тада није пала ни кап, иако је претходног дана пљуштала. Да није било повољних временских услова, питање је како би се одвијала историја Јапана.

Француски краљ Луј XIV захтевао је да његови стрелци гађају витезове у оклопу и сматра се да су танад, која су тежила 30 грама, била довољна да тешку, оклопљену коњицу заувек одстране са бојног поља и учине је безнадежно застарелом.

Хроничари енглеског грађанског рата (1642–1648) бележе податак о смрти лорда Бруна, током опсаде Личфилда 1643. године, када га је ројалистички стрелац погодио у око хицем са крова катедрале са раздаљине од око 150 јарди (135 метара). За то време био је ово врло прецизан погодак, поготово ако се узме у обзир да је Брун био заклоњен кућним тремом, одакле се нагао како би видео дејство оближњег топа.

Током америчког рата за независност јасно су се испољиле две различите концепције. Британској војсци (црвеним мундирима) наоружаној са непрецизним мускетама *браун бес*, домета око 200 ме-

Јапанске аркебузе – пушке са фитиљем

тара, навиклој на линеарну борбу (где војници стоје раме уз раме и размењују плотуне са растојања од педесетак метара), супроставила се војска америчких побуњеника, одличних стрелаца, вештих лову и животу у природи. Наоружани *кентаки* пушкама, мањег калибра а високе прецизности, они су се стапали са природом, а сталним и неочекиваним нападима доводили су Британце до очајања. Прецизност *кентаки* пушката је с разлогом легендарна. Наиме, 1922. оригиналном пушком из времена револуције, при гађању са ослонца, пет погодака груписано је у промер круга од пет центиметара на растојању од 200 метара.

Британски генерал Сајмон Фрејзер убијен је хицем са око 500 јарди (450 метара), што је директно утицало на ток једне битке у корист побуњеника. Британци су такво ратовање сматрали за нефер борбу и прича се да је једном приликом Џорџ Вашингтон, вођа побуњеника, био на нишану британског стрелца, али официр није дозволио војнику да пуца, са образложењем да није посао обичног војника да убија боље од себе.

Ставови се брзо мењају, те је већ за време Наполеонових ратова британска војска оформила неколико јединица стрелаца, одевених у зелено (ради камуфлаже), са основним циљем да елиминишу непријатељске официре. Најпознатији је хитац Томаса Планкета којим је убио генерала Колбера јануара 1809. код Вилфафранке у Шпанији, са око 300 јарди (270 метара) из пушке типа *бејкер*. Чувени британски адмирал Хорације Нелсон погинуо је од снајперског хица испаленог са јарбола непријатељског брода у бици код Трафалгара 1805. године.

■ БЕРДАНОВИ СТРЕЛЦИ

Током америчког сецесионистичког рата, пуковник Уније Хајрам Бердан основао је два пука "Берданових стрелаца". Услов за пријем био је јединствен: кандидат је морао да групише 10 узастопних погодака у круг пречника пет центиметара на растојању од 600 стопа (180 метара). Мада су многи војници понели и користили сопствене пушке, пуковник Бердан је успео да 1862. године опреми своје јединице пушкама типа *шарпс*, које су уживале завидну репутацију у

погледу прецизности и поузданости. Једино у чему су се разликовали од других војника Уније била је боја униформе – зелена уместо плаве. Тврди се да су "Берданови стрелци" избацили из строја више јуњачких војника него било која јединица униониста.

Јуњаци су такође имали одличне стрелце, који су махом били наоружани енглеским пушкама *енфилд* или *витворт* са ожљебљеним цевима. Ове пушке су биле изузетно прецизне и врло скупе: док је цена *шарпса* била 42 долара, *витворт* је коштао 600, а са оптичким нишаном скоро 1.000 долара.

Погибија британског адмирала Нелсона у бици код Трафалгара – погодио га је снајперски хитац испален са јарбола непријатељског брода

У рукама правих стрелаца биле су и прецизне и убојите - канадска пушка рос и пушке бејкер, кентаки и SMLE1 mk3r

Најпознатији пример ефикасног дејства снајпериста у овом рату је смрт генерал-мајора Уније, Џона Сеувика, током битке код Спотсилваније 9. маја 1864. године. Он је вршећи контролу својих јединица упозорен да су јужњачки стрелци врло активни и опасни, па му је саветовано да се заклони. На то је Сеувик одговорио: *Они не би погодили ни слона на овој раздаљини!* Убрзо је пао са коња, погођен испод левог ока хицем из пушке витворт, са невероватне даљине од 800 јарди (700 метара). Његова смрт довела је до конфузије у редовима Уније и била је један од фактора који су допринели победи сецесиониста у овој бици.

■ СТРАХ И ТРЕПЕТ ЗА ПРОТИВНИКА

Први светски рат и рововско ратовање били су идеално место за снајперска дејства свих зараћених страна, у чему су се Немци посебно истакли. Не само да су регрутовали ловце, ловокрадице и ловочуваре који су навикли на живот у природи, већ су на почетку рата имали 15.000 спремних пушака типа маузер 98 са оптичким нишаном. Врло брзо су снајперисти постали трн у оку Британцима и Французима. Немци су правилно уочили деморализујући психолошки ефекат који само присуство снајперисте наноси противничкој страни.

НАЈУБОЈИТИЈИ СТРЕЛАЦ

Снајпериста са вероватно највећим бројем погодака (542) у историји ратова био је Финац Симо Хејхе. Све поготке постигао је током рата између СССР-а и Финске, тачније од 30. новембра 1939. до 6. марта 1940, када је био тешко рањен.

Са друге стране, Британци су у почетној фази рата имали професионалну војску која је била обучена за прецизну плотунску и сасређену ватру, али не и квалификоване снајперисте. Осим тога, стандардна војничка пушка *li-enfield SMLE* пушка бр. 1, Mk.3 није била нарочито прецизно оружје. Стога је Министарство рата фебруара 1915. године купило 52 ловачка карабина великог калибра и доделило их стрелцима на ратишту, док нова варијанта, SMLE пушка бр. 3 Mk. 1, није била спремна за употребу.

Водећи експонент снајперске вештине у Војсци Уједињеног Краљевства био је мајор Хескет Причард, предратни ловац на крупну дивљач, који је брзо уочио низак ниво обуке британских снајпериста и лош квалитет њихове опреме. Војници су добили пушке са оптичким нишаном, али не и неопходну обуку у вези са подешавањем, упуцавањем и одржавањем оружја, камуфлаже, прикрадања. Скоро 60 одсто таквих пушака постало је неупотребљиво после месец дана у рововима. Причард је један од најзаслужнијих за оснивање прве војне школе за снајперисте, осматрање и извиђање, која је довела до препорода снајпериста у британској војсци.

Канадске јединице су користиле пушку типа *рос* која се, и поред изузетне прецизности, лоше показала у условима рововског ратовања са аспекта поузданости. Али, та пушка је у рукама правог стрелца стварала чуда. Такав је био каплар Френсис Пегамабабау, канадски Индијанац из племена Олибва у Онтарију, један од ретких војника који је преживео цео рат од 1914–1918, укључујући и прву битку код Ипра, априла 1915. године када су Немци, први пут у историји ратовања, употребили бојни отров иперит. Његов обичај је био да чим падне ноћ отпуже из рова у ничију земљу, одакле је сејао страх и трепет немачким трупама. Према неким изворима, сматра се да је имао чак 378 погодака.

Други истакнути снајпериста био је Аустралијанац индијског порекла, Били Синг. Током злосрећног искрцавања код Галипоља, брзо је успостављена рововска линија у којој су ровови били на растојању често мањем од 100 метара. Турци су имали одличне стрелце који су сваком батаљону Комонвелта наносили губитке од 12 до 15 мртвих дневно. Били Синг је пушком без оптичког нишана званично погодио 150 Турака, а незванично више од 200. Осим што је био познат по изузетном стрпљењу, он је био један од ретких снајпериста који је радио уз помоћ осматрача задуженог за проналажење циљева.

■ ЗИМСКИ РАТ

Рат између СССР-а и Финске 1939–1940. године донео је врло велике губитке Црвеној армији. Човек који је директно допринео томе био је Симо Хејхе. Његово име записано је у историји као снајперисте са вероватно највећим бројем погодака (542) у историји ратова. Све поготке постигао је од 30. новембра 1939. до 6. марта 1940, када је био тешко рањен.

Још као младић постао је познат по својој стрељачкој вештини, јер је једном приликом, за опкладу, из пушке без оптичког нишана, погодио стандардну мету на одстојању од 150 метара шеснаест пута за један минут. Користећи финску војничку пушку мосин-наган М28, а понекад и аутомат *суоми*, он је само 21. децембра 1939. имао 25 потврђених погодака, а после три седмице рата 138.

Није користио оптички нишан, јер га је сматрао непотребним и ризичним. Наиме, увек је истицао да се за нишањење кроз оптички нишан глава мора много више подићи, а њему су неколико пута хици совјетских снајпериста прозјали само на неколико центиметара поред главе. Посебно је познат његов дуел са снајперистом који је на једном делу фронта задавао муке Финцима. Од раног јутра, Хејхе је чекао у снегу, без иједног покрета до тренутка када се зраци сунца, које му је у сутон зашло за леђа, нису одбили о оптику противничког снајперисте. Погодио га је на даљини од око 450 метара.

Хејхе је тешко рањен 6. марта 1940. док је штитио одступницу својим саборцима. Тане му је разнело доњу вилицу и образ, али је чврсти Финац, врло ниског раста (158 цм) и тихе природе, преживео и ово искушење и умро у дубокој старости 2002. године. ■

(У идућем броју: У вртлогу Другог светског рата)

Др Александар МУТАВЦИЋ